

Kaybolan Bodrum Sünger Avcılığı ve Avcıları

Taylan Akkayan *

Bu çalışma, "Kaybolan Bodrum Sünger Avcılığı ve Avcıları"nı anlatmaktadır. Çoğu zaman elimize aldığımız doğal süngerin nasıl bir serüvenden sonra bize ulaştığını düşünmeyiz. Doğal sünger hakkında herkesin az çok genel bir bilgisi vardır. Ancak, bitki mi hayvan mı olduğunu çoğu kimse bilmez. Sünger avcılığı hakkında bilinenler ise yok denecek kadar azdır. Önemli bir kısmımız, omurgasız bir hayvan olan süngerin, Türkiye denizlerinde artık (2000'lerde) avlanmadığının farkında bile değildir. Bu çalışmada yukarıda işaret edilen noktaları aydınlatmaya çalışacağız.

Bazı meslekler zaman içinde işlevlerini yitirip tarihe karışır. Bodrum sünger avcılığı ve avcılığı da bu gruba dâhil olmuş durumdadır. Dileğimiz, yeniden bu alanın kazanılması ve bu birikimin daha etkili ve bilinçli kullanılmasıdır.

Çalışmada, Bodrum süngercileri ve sünger avcılığının en canlı hâliyle yaşandığı bir dönem (1980'lerdeki özellikleriyle) anlatılacaktır. Kuşkusuz, süngerciliğin özet tarihinden söz edilecek ve süngercilerin 2006'lardaki son durumları üzerinde de durulacaktır.

Çalışmanın adında 'Bodrum'un' özel olarak vurgulanması, saha çalışmasının coğrafi sınırlarını belirtmesi ve akademik çalışmaların net ayrıntılarla uğraşma zorunluluğundandır. Gerçekte Bodrum süngercileri, genelde Türkiye'de süngercilik yapan diğer süngercileri yeterince temsil etse de, olabilecek küçük farklar için ihtiyatlı olmanın gereğini vurgulamayı yerinde buluyoruz.

Veri, Yöntem ve Sınırlar

Çalışmanın üç temel veri kaynağı bulunmaktadır.

Birincisi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Antropoloji Bölümü Arşividir. Leyla Özserezli, 1980 yılında Bodrum süngercileriyle ilgili saha çalışması yaparak, 1981 yılında lisans tez çalışmasını 'Bodrum Süngercilerinin Sosyo-Ekonomik ve Kültürel

* Prof. Dr. Taylan Akkayan, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Antropoloji Bölümü, İstanbul.

Araştırması' adıyla tamamlamıştır. Özserzli, motor sahibi 15 ve dalgıç 48 kişi ile mülakat yaparak veri toplamış ve bunları kantitatif olarak değerlendirmiştir. Tez ve mülakatlar yaptığımız çalışmanın temelini oluşturmaktadır.

İkincisi, 2006 Ağustos, Eylül aylarında tarafımdan, süngercilerle yapılan görüşmelerdir. Özserzli'nin arşivdeki mülakatlarından yola çıkarak, görüşme yaptığı süngerciler listelenmiş ve bir takip araştırması yapılmıştır. Listede bulunanların önemli bir kısmıyla konuşulmuş ve mülakatların yapıldığı dönem tekrar irdelenmiştir. Görüşmeler sırasında (2006) listede olmayan, 1980 de aktif süngercilik yapmayan, çeşitli nedenlerle Bodrum dışında olan veya yaş olarak küçük olup daha sonra dalgıçlık yapanlarla da konuşulmuştur. Bu bilgiler hem eldeki veriyi doğrulayarak desteklemiş, hem de süzölmüş geleneğin nasıl ilerideki yıllara aynen taşındığını göstermiştir.

Üçüncüsü de, İnternet ve kütüphanelerden elde edilen bilgilerdir. Kaynak taraması şeklinde ulaşılan bu bilgiler bütün akademik çalışmalarda yapılmaktadır. Hem yapılan çalışmanın güvenli bir temele oturmasını sağlamakta, hem de kalitesini arttırmaktadır. Ayrıca, eldeki veriye benzer malzemenin olup olmaması da ayrı bir anlam taşımaktadır. Bu yönüyle kullandığımız orijinal kaynağın eşsizliğini burada vurgulamakla yetiniyoruz.

Ele alınan süngerciler, 1980 yılında aktif olarak sünger çıkaranlardır. Coğrafi olarak, Muğla ilinin Bodrum ilçe merkezi ve o zaman (1980) köylerinde, bugün (2006) beldelerinde oturanlardır. Konu olarak, aile yapısı, mesken, göç, ekonomik özellikler, kanaat ve tutumlarla ilgili elde pek çok bilgi olmasına karşın, burada yalnız sünger avcılığı üzerinde durulacak ve sünger avcılarının kişisel özellikleriyle ilgilenilecektir. Bir meslek grubu olarak bu grubun bilgi, birikim, deneyimleri genellenerek özetlenecektir. Özellikle, çalışmanın konu sınırı bu dar çerçeve içinde tutulmuş, ilintili ve aktarılabilir diğer bilgilerin sınırları zorlamamasına dikkat edilmiştir. Bu yaklaşımla, süngercilerin çok çeşitli ilişki ve eylemleri içinden yalnız meslek yaşamlarına ağırlık verilerek; çalışma, bir makale düzeyini biraz aşarak düzenlenebilmiştir.

Av ve Avcılıkta Sınırlamalar

Av çeşitlidir, avcı ise insandır. Dünyada var olduğundan bu yana insan, insan dâhil tüm hayvanları avlamaktadır. Av teknikleri ve bilgisi değişmekte, gelişmekte, acımasızlaşmakta, yoğunlaşmaktadır. Avlanma nedenleri de değişmektedir. Bu nedenler, temel ihtiyaçlara (beslenme, barınma, güvenlik vb.) cevap aramaktan, yakın çevreye armağan sunmaya; sportif faaliyetlerden, güç gösterisi ve görkemli törenler düzenleme fırsatı

yaratmaya;¹ ticaretten, saldırganlığın psikolojik, sosyal veya kültürel tatminine kadar geniş bir yelpaze görünümündedir.

Kuşkusuz geçmişte ve günümüzde, avlanma konusunda psikolojik, sosyal ve kültürel sınırlamalar vardır. Gelecekte de olacaktır. Modern insan, insan avcılığını; keşif ve icatlarla yeni kültür bölgelerini tanımaya başladıktan sonra durdurmak istemiş² özellikle 1800'lerden sonra hoş görmemiş, insanı koruyan ve kollayan yasalar oluşturmuştur. Köleliğin kaldırılması ve insan haklarının yaygınlaştırılma çabaları bunun en güzel göstergesidir.³ Nesli tükenen canlılar da koruma altına alınmaktadır. Avlanma tarzları denetlenmekte, her isteyen, istediği zaman, istediği kadar, istediği yerde avlanması söz konusu olmamaktadır. Denetim, koruma ve geliştirme vb. uğraşlar olumlu gelişmelerdir.⁴ Ancak, yeterli olmayıp değişik alanlarda yapılan bilinçli veya bilinçsiz uygulamalar, biyolojik çeşitliliği azaltmakta, doğal çevre yeterince korunamamakta, hatta özel korunma altına alınmış alanlar fauna ve florasıyla yok olmaktadır.⁵ Türkiye denizlerinde yok olan sünger ve Bodrum süngercilerini, bilgi, birikim ve deneyimleriyle anılara taşıyan ortam, burada anlatılanların canlı bir örneğidir.

Bodrum süngercileri, (1986 dan başlayarak 2000'lere kadar) kendi değişleriyle nedenini bilmedikleri bir hastalık yüzünden çok hızla yok olan sünger nedeniyle, "tehlikeli ancak kazançlı, zahmetli fakat sevilen, otoriteler tarafından sınırlı destek verilen ama özveriyle sürdürülen çabalarını", noktalamış görünmektedirler.

Ayrıca, günümüzde (2006) Türkiye kara sularında sünger avlamak yasaklanmış, sünger yasal olarak koruma altına alınmıştır.

Yok Olan Sünger Ne Anlama Gelmektedir

Bu çalışmada anlatılanlar, "yok olan sünger; kullanılmadığı için kaybolan bilgi birikimi ve deneyim; ekonomik olarak kapanan bir gelir kapısı" anlamına gelmektedir.

Kuşkusuz, yukarıda işaret edilen başlıklar yaşanan bir dramı anlatsa da, üzerinde yeterince durulmadığı zaman, açık veya saklı içeriklerini hemen fark etmek kolay değildir.

¹ Karin Adahl, *Edirne'ye sefer: Ralamb'ın yirmi alay-ı hümayun resmi, 17. yüzyılda İsveç Büyükelçisi Claes Ralamb'ın yaptırdığı tablolarla Avcı Mehmed'in Alay-ı Hümayunu*, Pera Müzesi yayını 12, İstanbul 2006, s. 28; Nurhan Atasoy, *Osmanlı İstanbulu'nda alay ve teşrifat, 17. yüzyılda İsveç Büyükelçisi Claes Ralamb'ın yaptırdığı tablolarla Avcı Mehmed'in Alay-ı Hümayunu*, Pera Müzesi yayını 12, İstanbul 2006, s. 42.

² Nephhan Saran, *Antropoloji*, İnkılap Kitapevi, İstanbul 1993, s. 117.

³ <http://www.belgenet.com/arsiv/Sozlesme/ihem.html> (04.01.2007); <http://www.wikipedi.org/wiki/K%C3%B6lelik> (04.01.2007)

⁴ <http://www.cevreorman.gov.tr/yasa/index.htm> (16.01.2007).

⁵ <http://www.oceanos-datca.org/oceanos.asp> (27.09.2006); <http://www.oceanos-datca.org/ozet.asp> (27.09.2006)

Yok olan bir canlı türü demek, milyar yıllık yaşama sevincini hiç uğruna kaybetmek anlamına gelmektedir. Yüzlerce yıl, binlerce insanın, hayatlarını kaybetme pahasına, iğne ile kuyu kazarak biriktirdiği bilgi ve deneyim; birkaç yılda etkisiz, gereksiz, bilinmez hâle gelmektedir ve 'bilgi çağını yaşıyoruz' söylemine yakışmamaktadır. Ekonomik fırsatlar yaratma yarışı içinde olan dünya da, var olan kapıları kolayca kapatmanın savunulabilir bir yanı olamaz.

Çağımız için savurganlık, anlaşılması güç bir kavram olup, optimum fayda ve verim esastır. Buradaki tablo, en azından bu söyleme ters düşmektedir.

Ayrıca, doğanın dengesini bozmanın yarattığı sıkıntılar, sık sık farklı örneklerle karşımıza gelmekte ve anlayanların ciddi bir şekilde dikkatini çekmektedir. Olması gereken, herkesin yeteri kadar çevre bilincini geliştirmesi ve kişisel hassasiyet sınırını yükseltmesidir. Bugün süngeri tehdit eden durumun, yarın silahını insana çevireceği unutulmamalıdır.

Genel Olarak Sünger

Süngerler, kayalık veya yöresel adıyla erişte diye anılan yosunlar arasında bulunan, yapıştığı zemine sabit bir şekilde tutunmuş olan, sarı, turuncu, kırmızı, siyah, menekşe gibi çeşitli renklerde olabilen canlılardır. Vazo, torba, kadeh, boru, çalı şeklinde genellikle asimetrik yapıdadır. Boyları birkaç milimetreden, birkaç metreye kadar değişir. İskelet sistemi, basit bir iğne veya ışnsal uzantılı iğnelere oluşur, kalker, silis veya keratin bileşiminden oluşmaktadır. Sünger, Latince ismi 'forifera' olan, çok hücreli formda metazoa ailesinin bir üyesidir. Suda yaşar, omurgasız ilkel bir hayvandır. Evrim ve yapı bakımında tek hücrelilere daha yakındır. Vücudunda ağız, iç organlar ve sinir sistemi yoktur. Hem eşeyli, hem eşeysiz ürer. Denizlerde yaklaşık 5000, tatlı sularda 150 tür sünger yaşamaktadır.⁶

Bodrum Sünger Avcılığının Özet Tarihi

Süngerciliğin, Ege Denizi ve Akdeniz'de çok eski bir uğraş olduğu bilinmektedir. Bu uğraşın önceleri yok denecek kadar az bir donanımla yapıldığı bilinmektedir. Süngercilik,

⁶ Leyla Özserzeli, *Bodrum Süngercilerinin Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Araştırması*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Antropoloji Bölümü Yayınlanmamış Lisans Tezi, İstanbul 1981, s. 20-22; Tuncer Katağan, Nezih Bilecik, Ahmet Kocataş, Harun Yılmaz, *Süngerler ve Süngercilik*, Tarım Orman ve Köyşleri Bakanlığı Su Ürünleri Araştırma Enstitüsü Yayın No:5, Bodrum 1991, s. 1-22; <http://cas.bellarmine.edu/tietjen/images/sponges.htm> (10.11.2006); <http://animalsdiversity.ummz.umich.edu/site/accounts/information/Porifera.html> (10.11.2006); <http://library.tinnkquest.org/03oct/00647/id17.htm> (29.09.2006); <http://www.zitak.hr/sponge.htm> (29.09.2006); <http://www.ucmp.berkeley.edu/porifera/poriferahtml> (10.11.2006); <http://tr.wikipedia.org/wiki/S%C3%BCngerler> (07.01.2007); <http://sci.ege.edu.tr/-sukuter/sungerler.htm> (10.01.2007).

Bodrum'da da önce çok sınırlı olanaklarla başlamış, daha sonra adım adım, hem kullanılan donanım güçlendirilmiş, hem de üretim arttırılmıştır. Gelişen teknoloji, fizik rahatlık sağlamış, yaşama garantisini güçlendirmiş, üretimi arttırmış ve sağlanan kazanç, alana girecek yeni gençleri daha kolay kendine çekmiştir. Süngercilikle uğraşan insan sayısının artması, teknolojik yeniliklerin daha hızla yayılıp Bodrum'a ulaşmasını sağladığı gibi, mevcut teknolojiye de ek ve çeşitleme yapma şansını da arttırmıştır. Her yerde olduğu gibi, Bodrum Sünger avcılığında da 'insan unsuru' yani 'sünger avcıları' bütün olmazsa olmazlardan önde gelmekte ve özel bir yere oturmaktadır. Bodrumlu olup, ilk süngercilik bilgi ve deneyimi elde edenler, Ege Denizi adalarındaki ustalarından bunları öğrenmişlerdir. Daha sonra bu bilgi ve birikimi Bodrum'a taşımışlar, yeni kişilere öğretmişler ve özgün ilavelerle birikimlerini geliştirmişlerdir. Bu alanda yazılanlar ve süngercilerin anlattıkları bu yapıyı ortaya koymaktadır.

Bodrum'da süngercilik ekonomik olanakların sınırlı olması nedeniyle bir fırsat kaynağı olmuştur. Çetin şartlara karşın, diğer alanlardan daha fazla gelir getiren bir görünüm sergilemiş ve yalnız sahil kesimlerinde değil, iç kısımlarda yaşayanları bile kendisine çekmiştir. Mayo yerine siyah renkli bir iç donu giyen, cesur, hırslı, güçlü kuvvetli, nefesine güvenen gençler, süngercilikle geleceklerini kurmaya çalışmışlardır. Süngercilik zaman zaman, hayallerini, ciddi oranda hareket kabiliyetlerini ve bazen de hayatlarını alıp götürmüştür. Kısaca, bu dramatik tablo, sevinçlerin sessizliğe sürüklenişini anlatmaktadır.

Bodrum'da dalgıç kullanarak sünger çıkarma işinin 1930' da İstanbullu Şevki Beyle başladığı söylenmektedir. Şevki Bey ilk dalgıçları ve kürekli iki süngerci teknesini Yunanistan'dan getirmiştir. Bu dönemde dalgıçlar yöresel adıyla formalı olup, hava pompaları roda ismi verilen, elle çevrilen türdendi. Standart başlıklı (sert kasklar) dalış elbisesi yani formalar (dalgıç'ın vücudunu saran, su geçirmez giysi) ve başlık (metal olup forma denen giysiye kenetlenen; etrafı görmeye olanak veren camlı; su üstünden hortumla hava almaya uygun; kılavuz ipiyle dalgıcın yukarı çıkarılması için donanımı olan), İngiliz veya Alman malı olup, yurt dışından gelmekteydi. Daha sonra Bodrumlu gençler bu işi öğrenip dalgıçlığa başladılar. Ancak bu işin yaygınlaşmasından önce, süngerden para kazanıldığını fark edenler, dalgıç donanımı olmadan 5-6 metrelik 'aynacı sandalı' diye adlandırılan kürekli tekneler ile, alt ucunda cam olan bir borudan bakıp süngerin yerini saptayıp, kucaklarına aldıkları 8-9 kg mermer parçasıyla 10 kulaç civarında dibe inip, sandaldan atlamadan önce aldıkları derin nefesi idare ederek, sünger kesip, mermeri bırakarak yukarı çıkmaya başladılar. Süngercilik bu yolla, çok natürel tarzda yapılıyordu. Dibe bırakılan

mermer bağlı olduğu iple tekrar kullanılmak üzere yukarı çıkarılıyordu. Zamanla, bu zahmetli uğraş yeni bir boyut kazandı, Yunanistan'dan gelen ve yelkenli bir tekneyle deniz dibi ağla taranarak sünger çıkarma işlemi başladı. Bu tarza, yöresel söyleyişle 'gangavacılık' veya 'kangavacılık' deniyordu. İlk kangava teknesini Bodrum'a, 1932 yılında Bodrumlu Gavur Ali lakaplı, Ali Karayel getirdi. Teknesinin ismi 'Hüdaverdi'ydi. Daha sonra deniz dibini tarayan ağın ağzının açık kalmasını sağlayan yuvarlak demirin yanlarına tekerlek eklendi ve bu yolla ağ deniz dibinde daha rahat çekilir oldu. Formalı dalgıç kullanan, kangava ile çalışan veya aynacı usulüyle sünger çıkarma işlemi yapanlar 1961 yılına kadar gelenekselleşen uğraşlarını sürdürdüler. Bu tarihte İstanbul'dan gelen Tosun Sezer ve Baskın Sokollu isimli iki arkadaş, Ali Karayel'i de yanlarına alıp onun birikiminden de yararlanarak bu alanda büyük yenilik yaptılar. 'Tımarhane' isimli tekneleriyle birkaç yıl kendileri de dalgıçlık yaparak 'nargile' adı verilen sistemi geliştirdiler. Balık adam giysisi kullanılmaya başlandı. Teknedeki motorun, şaftı döndürmesiyle hareket eden bir mekanizmadan temiz hava bir tankta pompalandı. Tanktan hortumla su altındaki balık adam giysili dalgıca iletildi. Dalgıcın taşıdığı regülatörle, (hava akış hızını ve basıncını düzenleyen araç) istediği miktarda hava alması sağlandı. Dalgıç, gözlükle etrafı kolay görüyor, hava hortumunu çekerek tekneyle haberleşiyor, kolay ve hızlı hareket edilebiliyor, daha rahat sünger topluyor, yanındaki yöresel olara 'apoş' veya 'aboş' denen filede süngerleri biriktiriyordu.⁷ Bodrumlu sünger avcıları süngerciliğin tamamen durmasına kadar da (2000 yılına kadar) bu tarzda çalıştı ve sünger avladılar. Kendileriyle 2006 da görüşme yaptığımız süngercilerden yaşları uygun olanlar yukarıda anlatılanları bütün ayrıntılarıyla hatırlıyor, adı geçen kişileri tanıyor, genç olanlar da bu isimleri ve yaptıklarını çok iyi biliyorlardı.

Bodrum Sünger Avcılığının Günümüzdeki Durumu (2006)

Genel olarak Türkiye kara sularında, özel olarak Bodrum'da sünger avcılığı 2000 yılından bu yana yapılmamaktadır. Süngerci teknelerinin (motorlarının) tamamı balıkçılık yapmak için veya turistik amaçlı gezilerde kullanılmak üzere yeniden düzenlenmiştir. Bodrum'da görüşme yaptığımız bazı süngercilerin ifade ettiği gibi, nostaljik gezi ya da safari turları düzenleyen 'Aksona' isimli tekne hariç hiç bir donanımlı süngerci teknesi kalmamıştır.

⁷ Özserezli 1981:46-60; <http://www.aksona.com/turkce.asp> (07.01.2007);
<http://www.diveturkey.com/2000journal/15sunger.html> (11.01.2007);
<http://www.yasemindalkiliç.com/tr/projeler/index.asp?id=6> (10.01.2007).

Süngerici tekneleri gibi süngercilikle ilgili araç, gereç de büyük oranda yok olmuştur. Görüşme yapılan süngercilerin elinde bir kaç sünger örneği dışında eski günlere ait malzeme, resim, yazılı evrak vb. belge yeterince korunamamıştır. Kaptanların, her yıl sünger avcılığına çıkmadan önce gerekli hazırlıklar sürerken ve sünger avcılığı sırasında kayıt tuttuklarını; dalgıçların bu işi yapmak üzere sınavla elde ettikleri sertifika veya ehliyet diye isimlendirdikleri belgelerinin olduğunu; teknelerin (motorları) Bodrum limanına kayıtlı olduğunu, teknelerin sigortalandığını ve süngercilik yapmak üzere ruhsatlarının bulunduğunu belirtmelerine karşın, bunlar yeterince önemsenip saklanmamıştır. 2006 yılında görüşme yaptığımız süngercilerin önemli bir kısmı 'bir kaç resim vardı, çocuklar, torunlar oynarken onu da yırttılar' diye yakınmışlardır. Ancak, hâlâ bazı kişilerde veya ailelerde bir çok belgenin olduğu ve bunların çok geç olmadan derlenmesi gerektiği ortadadır.

Bodrum'da süngercilikle ilgili bir müze, bir köşe yoktur. Turistik bir yöre olduğu için festivaller içine serpiştirilen bazı etkinlikler yapılmaktadır, ancak yetersizdir. Bodrum ilçe merkezinde bir ve Yalıkavak beldesinde de bir süngerici heykeli kendi çapında konuyu taze tutmaya çalışmaktadır. Zaman içinde hayattan kopan süngerciler anılarını sessizliğe gömmektedir. İsimlerinin izini sürerek 1980 yılında görüşme yapılan süngercilerin, bir kısmının arkadaşları tarafında kolay hatırlanmaması, bir kısmının hayatta olmaması, bir kısmının Bodrum dışına göç etmesi vb. nedenler bu konudaki birikimi, renkli yaşantıyı, acı tatlı anıları arkeologların bile erişemeyeceği derinliklere sürüklemektedir.

Süngercilik, ilgi çeken, sürekli olarak da ilgi odağı olabilecek bir konudur. Denizle ilgilenenlerin, hatta ilgilenmeyenlerin bile ilgi duyduğu bir alandır. Filmlere konu olmuştur, sanatkarların dikkatini çekip tuvallere yansımıştır, heykeltıraşın yontusuna konu olmuştur, kişisel ve kısmen kurumsal çabalarla derlenen belge, bilgi ve anılarla taze tutulmaya çalışılmaktadır. Ancak, bu girişimler henüz bir merkezde yan yana gelememiş, doyurucu bir boyutta topluma sunulamamıştır.

Süngercilerin bir kısmı, yaşları gereği hiç çalışmamakta veya tarla, bahçe işleriyle uğraşmakta, bir iki büyük baş hayvan bakmaktadır. Çalışanların yaptıkları işlerin yelpazesi çok geniştir. Bir kısmı balıkçılık, kaptanlık, otelcilik, pansiyonculuk, lokanta işletmeciliği, kahvecilik, bakkallık, şoförlük vb. kendi kurduğu işlerde çalışmaktadır. Bir kısmı yerel yönetim birimlerinde etkin olup, belediye başkanlığı, muhtarlık vb. seçimle iş başına gelmiş, kamu hizmeti yapmış veya yapmaktadır. Bazıları da, şahıs yanında veya çeşitli kurumlarda işçi, garson, temizlik elemanı olarak çeşitli işlerde çalışmaktadır. Kısaca süngercilik dışında

her işle uğraşmaktadırlar. Bodrum'un turizm potansiyeli, yapılan iş ve uğraşların oluşmasında ve yaşamasında başrol oynamaktadır.

Bodrum Süngerciliği ve Süngercilerinin 2006 yılındaki görünümü özetle budur.

Bodrum Sünger Avcılarının Yaşamları ve Avcılığın Bazı Özellikleri

Bodrum sünger avcılığı mevsimlik bir işdir. Mayıs ortası / haziran başında başlar; eylül sonu / ekim ortalarında biter. Bu zaman dilimi denizde yapılan işleri anlatmaktadır. Denizde işlerin aksaksız yürümesi, ön hazırlıkların yapılmasına ve denizden döndükten sonra gene yapılacak bazı işlerin gerçekleştirilmesine bağlıdır. Bütün bu işler bir bütündür. Ancak, deniz dışındaki uğraşlarda insanların ayakları karada olduğu için, sözü edilen zaman diliminin dışında tutulma düşüncesi zihinlere yerleşmiştir. Teknenin ve dalma donanımının bakımı onarımı, avans vererek çalışacakların bağlantılarının kesinleştirilmesi, denizde kullanılacak kumanya, erzak vb. hazırlıklar ile sezon sonunda süngerlerin satılması, borçların ödenmesi vb. işler çok önemlidir. Neredeyse yılın tamamını kapsar. Bunlar işin zaman yönünden görünmeyen dilimini oluşturur.

Denizde geçen süre içinde teknede yatılır, yenilir, içilir, boş vakitler ve dinlenme zamanı burada geçirilir. Özel ve kişisel ihtiyaçlar giderilir, sünger çıkarma işlemi ile yemek için balık avlama çalışması yapılır. Sünger, karada depolanmadan veya tüccara gönderilmeden önce yapılması zorunlu işlemler burada gerçekleştirilir.

Tekne iş yeridir, lokantadır, oteldir, kahvehanedir, revirdir, tuvalettir, banyodur vb. tüm aktivitelere cevap veren tek mekândır. Tekne, her türlü insan ilişkisinin sahnesidir. Mutluluk, üzüntü, sinirlilik, özlem vb. her yönüyle sessiz sakin görünümdeki duyguların, eğlenmenin, şakalaşmanın, itiş, kakışa varan davranışların yaşandığı yerdir. Aşırı davranışları kaptan önler. Teknede, kaptan çok yönlü yönetici ve tek otoritedir.

Süngercilerin, denize çıkmadan yaptıkları ön hazırlıkları, sünger avlama ve denizde yaşadıkları ile sezon sonu karaya çıktıktan sonra yapılanları biraz daha açarak, yaşananlardan kesitler verirsek şunları söyleyebiliriz.⁸

Sünger Avı için Ön Hazırlıklar

Sünger avcılığında, kaptan ve dalgıç en önemli iki insandır. Tekne (motor), dalış donanımı ve takımları işin gerçekleşmesinde çok önemli yeri olan maddi kültür üniteleridir.

⁸ <http://www.aksona.com/sbt.asp> (11.01.2007); <http://aksona.com/birani.asp> (11.01.2007); http://www.diveturkey.com/journal/15_sunger.html (11.01.2007).

'Sünger avcılığı, bu önemli iki insan ögesi ile maddi kültür ünitelerinin birleştiği; bilgi, birikim, deneyimin uyumlu bir şekilde kullanıldığı; oluşturulan sosyal organizasyonla başarıyı yakalayan eylemler bütünüdür.' Denizde geçirilecek zorlu günlerin rahat atlatılması, harcanan emeğin yüz güldürecek ürüne dönüşmesi, sezon sonu paylaşımın mutluluk vermesi; yukarıda sözü edilen, av öncesi yazıya aktarılmayan sosyal organizasyona bağlıdır. Sünger avcılarının hayatları anlatılırken hep su altındaki uğraşları vurgulanır, en azından buradaki uğraşları merak edilir. Oysa denizde yakalanan başarının sırrı, av öncesi hazırlıklarda saklıdır. Burada oluşturulan ve işleme konulan organizasyon başarıyı belirler.

Bütün sosyal organizasyonlarda insan en önemli ögedir. Çoğu zaman teknoloji öne çıkarılırsa da, teknolojiyi yaratanın insan olduğu düşünülünce, insan unsurunun yüceliğini kavramak zor olmaz. Sünger avcılığında da bu böyledir. Kaptan, bu organizasyonun yaratıcısı, uygulayıcısı, denetleyenidir. Kaptan çoğu zaman tekne sahibidir ve süngerciliğe, sıradan işler yaparak başlayıp, adım adım bulunduğu noktaya gelmiştir. Yapılan işin ve işi yapanların ayrıntılı özelliklerini bilir, bunları seçer, birleştirir, kaynaştırır ve muhteşem bir senfoni yaratır. Bunu yaparken mütevazıdır, ağır başlı hareket eder, yaşadığı yörede diğer insanlarla aynı ortamı paylaşır, onlardan kolay kolay ayırt edilmez. Kahveye gider, herkesin bildiği, tanıdığı lokantaya, bakkala, kasaba, berbere, terziye uğrar, yöre ağzıyla yalıya (deniz kıyısına, limana) iner. Tanıdıklarıyla, dostlarıyla konuşur, şakalaşır, dertlerini dinler, haber alır, yeni yetişen gençleri izler, etrafi iyi gözler.

Sünger avının açılacak yeni sezonu için mürettebatını oluşturmak üzere söyleşiler yapar, yeni elemanlarla tanışmaya çalışır, uyum içinde olabilecek kişileri bir araya toplamak için planlar yapar ve sonuçta her biriyle tek tek sözlü anlaşma yapıp, avans para vererek kendine bağlar. Bu sırada yalnız kaptan eleman aramaz, dalgıç ve teknede olabilecek diğer çalışanlar da, yeni çalışma mevsiminin kendileri açısından başarılı geçmesi için ortada görünüp, uyumlu, verimli, ustalığıyla ünlü kaptanlarla karşılaşır, onlardan teklif almaya veya onlara çalışma isteğini bildirmeye uğraşır. Çoğu zaman karşılıklı arayış başarılı buluşmalarla sonuçlanır. Arananın bulunması, sözlü anlaşmanın bir iki tanık varken yapılması, avansın verilmesi; tarlada, bahçede, evde, kahvede, bakkalda, kısaca yaşanan yörenin herhangi bir yerinde; tıpkı engin denizde yapılacak av mevsimi gibi sınırsız bir ortamda gerçekleştirilir. Kısaca, bu tür aktiviteler için özelleşmiş mekân(lar) yoktur. Genelde kırsallığın simgesi olan açık hava, burada da fark edilir. Ocak, şubat aylarında, çalışacak eleman ve iş arama istekleri doruktadır ama, bazen taraflar birbirine rast gelmez. Bazı dalgıç ve diğer çalışanların istekleri, bir başka sezona kadar askıda kalır. Kaptanlar için böyle bir

durum söz konusu olmaz; avans yükseltilir, başka alanlarda çalışanların aklı çelinir, uzaktan eleman getirilir, yeni yetişenler devreye sokulur; iş yürütülür. Denizde, sezon ortasında dalgıç işi bırakıp kaçır ise, yeni arayışlar olur, kısmet yeni yüzleri güldürür. Bütün bu yapılan işlere ve yaşananlara, kaptanın çalışma tarzı damgasını vurur. Sığ su makinesi olarak, 40 metreden az derinlikte sünger avlamak veya mancorna olarak yani 40 metreden daha derinlerde çalışmak üzere eleman bulmak, yöresel olarak 'korsova' denen yardımcı tekne olarak ne kullanılacağını belirlemek bunlar arasındadır.

Organizasyonun temel taşı olan insan unsurunu bulmak, takımı oluşturmak, bunları ortalama 10 metrelik teknede, 24 saat, yaklaşık 5 ay, mutlu ederek tutmak ve çalıştırmak sanıldığından çok daha zordur. Takımı bir arada, uyumlu bir şekilde tutmanın temel şartı yaşanan ortamda yaratılacak şartlardır. Şartlar, çok çok mütevazıdır. Lüksten çok uzaktır. Ama ekibin katlanacağı düzeyde olmak zorundadır. Yemekler huzursuzluk yaratmamalı, yatıp dinlenme itiraz edilmeyecek düzeyde olmalı ve çalışma performansını düşürmeyecek şekilde sağlanmalı, mümkünse her akşam veya birkaç akşamda bir karaya çıkıp kısa bir tur atma olanağı sağlanmalı, farklı insanlarla konuşup stres atılmalıdır.

Teknede huzurlu bir yaşam ve çalışma ortamı yaratmak için, nasıl bir çalışma planı uygulanacağı, yaş sebze, meyvenin çalışma hattı üzerinde nerelerden alınacağı; gerekli temel ihtiyaç malzemesinin neler olduğunun saptanması, temini, teknede depolanması; dalgıç ve çalışanların özel eşyalarının (yatak, battaniye, giysi vb.) yerleştirilmesi, av öncesi hazırlık çalışmaları sırasında yapılır. Dana veya koyun kesilir, kavrulur, tenekelere, yöre ağzıyla, *depilir* (basılır, doldurulur), kuru fasulye bulgur başta olmak üzere bakliyat, pirinç vb. kuru gıda yeterince alınır. Çay ve şeker unutulmaz. Fırında, çuvallar dolusu peksimet yaptırılır ve tabii yörenin ürünü zeytin ve zeytinyağı da teknedeki depoya konur. Bu hazırlıkları kaptan yapar, yaptırır, parasını öder veya maddi sorumluluğunu üstlenir. Söz edilen hazırlıklar, bunların sunumu ve isteklere cevap verecek düzeyde tutulması, teknede yaşam huzurunun sağlanmasında büyük rol oynar.

Yapılan hazırlıklar av odaklı olduğu için; teknenin kendi bakımı, motorun elden geçirilmesi, hava kompresörü, hava tankı, dalış takımları, hortumlar, tekne demiri, zinciri, yelken bezi, çeşitli amaçlarla kullanılacak ip ve halatlar, markalama şamandırası olarak kullanılacak su kabakları vb. donanım ile yedekleri de inceden inceye gözden geçirilir, hazırlanır. Bu işlerin planlanması, gerçekleştirilmesi ve denetlenmesi de kaptanın sorumluluğundadır. Bunlar, başarılı bir sezon için hata kaldırmayan işlerdir. Bu konuda yapılan hatalar; zaman, para, güven, sağlık hatta hayat kaybına neden olabilir. Yapılan

hazırlıklar, son derece önemlidir ve ciddi yapılmak zorundadır. Kısaca burada 'deniz yalan kaldırmaz, ciddi olmak gerekir' sözünü hatırlamak ve üzerinde düşünmek, hazırlık aşamasının ağırlığını anlamamıza yardımcı olabilir.

Sünger Avı Sırasında Teknede Günlük Yaşam ve Çalışma Hayatı

Yöre ağzıyla 'deniz veya havanın kaldığı' (denizin ve rüzgârın denize çıkmayı engellemeyecek düzeyde sakin olduğu) bir ortamda, vira demir edip (demir alınıp), 'rastgele' der ve denize açılır. Bir tören yapılmaz. Yaşanan sade günlerden ayırt edici bir olağan üstülük yoktur. Kuşkusuz, karada kalanlarda bir burukluk, denize açılanlarda bir heyecan vardır, o kadar. Sahil sıradan günlerden biraz daha kalabalık olabilir, o da bir kaç dakika sonra tekne gözden kaybolmadan normale döner, eski sessizliğine bürünür. Zaten duyguları öyle ortaya koymak da çok arzu edilmez, bilinmez veya öğrenilmemiştir. En azından sünger avcılığı için geçerli kültür kuralı budur. Helallik almak, büyüklerin duasını almak yeterlidir .

Teknede av sezonu boyunca 6-8 kişinin bütün ihtiyaçlarını karşılayarak yaşaması kolay değildir. İlk günler ve son günler oldukça kritik dönemlerdir. İlk defa böyle bir yolculuğa çıkanlar arasında geride bıraktıklarını özleyen, merak edenler hep vardır ve bunların sisteme alınması için zaman gerekir. Kaptan, oturulan yöreye (köye) hemen erişilemeyecek bir yerde ilk çalışmaları başlatır. Buranın sünger avı açısından verimli olmasına dikkat edilir. Moralin ilk günlerde yüksek tutulması esastır. Son günlerde ise sabırsızlık başlar. Günler bitmek bilmez, hava sıcaklığının düşmesi, gıda stoklarının bitmesi, genel yorgunluk vb. her konu sorun yaratmak için yeter. Arzu edilen, son günün gelmesi, kaptan için dalış yapmak ve dönüşe geçmektir. Genel olarak, sezon ortasında çok kısa süreli izin yapmak da arzu edilen bir durumdur.

Teknede gün erken başlar. Gün ağarmadan kalkılır. Çok hafif, bir kaç zeytinden oluşan kahvaltı yapılır. Sabah kalkınca, sünger çıkarmak için dalmadan önce ve daldıktan sonra isteyenler veya tiryakiler sigara içer. Öğlen yemeği yenmez veya çorba vb. hafif yiyeceklerle açlık bastırılır. Akşam yemeği günün en önemli öğünüdür. Enerji gereksiniminin neredeyse tamamını sağlar. Tek kaptan yemek yenilir. Mutfak olarak özel bir bölme yoktur. Sadece, eskiden odun yakılan, daha sonra likit gaz kullanılan ocak vardır. Evde yapılan pilav, fasulye, sebze yemekleri vb. tüm yemekler yapılır ve yenir. Sıklıkla tutulan balık günün yemeği olmaktadır. Yemekler sırayla teknedekiler tarafından yapılır ve bulaşıklar yıkanır. Kamara üstü oturulan mekandır. Teknede tuvalet yoktur. Büyük küçük tuvalet ihtiyacı, teknenin kenarından denize yapılır.

Çoğu zaman aç karınla dalış, sabah 6.00 – 6.30 da başlar. Günde ortalama her dalgıç sırayla maksimum üç dalış yapar. Her dalış arasında 3 saatlik zaman geçmelidir. Ancak uygulamada bu süre 2 saat olmaktadır. Sırayla dalınır. Bir gün ilk dalan, ertesi gün ikinci, üçüncü veya sonuncu olarak dalar. Dalış sırası herkesin onayıyla oluşur. Uyumsuzluğu kaptan çözer. Kaptanın sözü dinlenir. Kıç üstü, dalış çalışmasının yapıldığı mahaldir. Sünger çıkarmak için dalgıç balık adam elbisesini giyer maskesini ve ucu teknede olan ve hava tankından gelen hortumun taşıdığı hava regülatörden geçerek solumak üzere şnorkel gibi ağza alınır, paletler giyilir, gerekiyorsa kurşun ağırlık takılır, aboş ele alınır ve dalış başlar. Dalış, daha önce süngerce zengin olduğu bilinen, iskandille zemini kayalık olarak saptanan alanda yapılır. İnen dalgıçlar verimli sonuç aldıkları sürece dalış o yöreden yapılır. Çok verimli alanları kaybetmemek için su kabağı ile markalayanlar da olur. İyi verim alındığını gözleyen diğer süngerci teknelerinin civara geldiği de olur. Su altında yalnız sünger yoktur. Dalgıç için tehlike yaratan ortam oluşabilir. Bu nedenle tanınmayan canlı, cansız bilinmezlerden uzak durmak esastır. Ancak merak kişisel tercihtir. Zaman zaman alınan risk, zorlu anlar yaşanmasına neden olur. Fark etmeden derin suda uzun zaman kalınabilir. Bu davranış, güvenli çıkış için gereken aksone süresini ve çıkış zamanını uzatır. Yeterli aksone süresi verilmediğinde, 'vurgun' kapıdadır. Tekneyle hortum çekilerek haberleşilir. Haberleşme için hortum çekilerek oluşturulan harekete 'vuruş' denir. Tekneden de dalgıç, hortum aracılığı ile izlenir. Çıkış zamanı vuruş ile bildirilir. Vuruş sayıları farklı anlamlar içerir. Teknedekiler ve su altındaki dalgıç için, vuruş sayısının ulaştırdığı mesaj, aynı anlama gelir. Vuruşla anlatılan haberleşme şekli, kısa, kolay ve süratli yöresel haberleşme yolu olarak gelişmiştir. Sünger avlarken, elle koparılarak toplanan sünger, yöresel olarak sünger kesme olarak da adlandırılmaktadır. Su altında geçirilen zaman, en iyi şekilde kullanılır. Eldeki aboş doldurulmaya çalışılır. Çok sünger kesen, bundan gurur duyar. Aranan dalgıç olma yolunda ilerler. Başarısının inceliklerini kendine saklar. Bulduğu zengin sünger yatağından tekrar kendi yararlanmak ister. Bu yüzden sünger topladığı alandan çok uzaktan çıkış yapabilir. Kısaca, aynı ekip içindeki iç rekabet, zaman zaman tatsız çatışmalara yol açabilir. Kaptan bu tatsızlıkları büyümeden önler ve bütün dalgıçların birbirine yakın miktarda sünger kesmeleri için dalış sırası, dalış yeri vb. belirleme yaparken inisiyatif kullanır. Dalgıçlar arasında son derece iyi uyum olsa da, gizli veya açık kıskançlığın önlenemediği söylenmektedir. Bu olayın sorun yaratmamasını sağlamak gibi diğer bazı konularda da kaptanın yönetim hüneri önemlidir. Derin suda çok uzun kalma ısrarını önlemek; ben senden iyiyim mesajının kişiler arasında yarattığı huzursuzluğu gidermek; toplanan süngere teknede uygulanan işlemlerde

yeterince görev almak; yemek, bulaşık gibi nöbetleşe yapılması gerekenleri zamanında yapmak vb. birçok görünen ve görünmeyen ancak düzen isteyen işlerin hepsinde, son söz kaptan tarafından söylenir. Verilen karar tartışılmaz. Tartışan teknede kalamaz. Bir teknede söylenenlerin aksi yaşıyorsa burada kaptan zafiyeti vardır ve verimli, başarılı bir sezon geçirilmesi olanaksızdır. Bu yüzden su altında yaşananlar, su üstünde oluşan davranış kalıplarından köken alır. Her şeye rağmen kişisel farklar vardır ve varlığı hep hissedilir.

Su yüzüne çıkarılan sünger canlıdır. Teknede güneşe konur. Temmuz, ağustos sıcaklığında akşam üstüne kadar ölür. Daha sonra ayakla ezilir. İçindeki kendine has kokulu sütü (sıvı) dışarı çıkarılır. Yeterince ezilen süngerlerin üzerine deniz suyu dökülerek tekrar ezilir. Süngerin içindeki süt (sıvı) tamamen çıkınca 'uskurlu aboş' denen ağzı sıkıca kapanan, filelere konup sabaha kadar daha iyi temizlenmek üzere denize bırakılır. Sabah, uskurlu aboş içinde, denizde çalkalanarak iyice temizlenen süngerler, tekneye bağlı olduğu ip yardımıyla baş üstüne çıkarılır. Her dalgıç için ayrı bir uskurlu aboş vardır. Bunu kaptan dalgıçlara temin eder. Baş üstüne çıkarılan süngerler, güneşte iyice kurutulur. Bu kurutma işleminden sonra her dalgıcın kendi işaretini taşıyan çuvalara konup teknede depolanır. Süngerler tüccara gönderilmeden önce, her dalgıcın çıkardığı ve teknede işlenip hazırlanmış, kurutulmuş süngerler tartılır. Saptanan ağırlık, hem kaptan, hem dalgıç tarafından kaydedilir. Bu toplam kilo değeri ile çarpılan birim fiyat, sezon sonunda alınacak parayı oluşturur. Dalgıçların çıkardığı sünger hiçbir şekilde birbirine karışmaz. Aksi taktirde büyük huzursuzluk olur. Süngerleri tartarak alan kaptan, toplu olarak bir balyada hepsini birleştirir ve tüccara gönderir. Tüccar bunları kendi içinde sünger cinsinin değerine, büyüklüğüne, şekline, parçalanmış olup olmadığını göre pazara sunar. Vasıflı dalgıç bu yüzden önemlidir. Para eden süngeri zarar vermeden toplar. Böylece hem kendi, hem kaptan, hem de tüccar daha iyi kazanç elde eder.

Tüccar, ortalama ayda bir gelir ve biriktirilen süngerleri alır veya süngerler, tüccara gönderilir. Kaptan, ön hazırlıklar yaparken ve avansları dağıtırken tüccardan para almıştır ve onunla bağlantı kurmuştur. Bu bağlantı, yapılacak alış verişin (ticaretin) yönünü, kar oranını vb. bir çok davranışı belirler, yönlendirir. Çok sık olmamakla birlikte, çıkarılan süngerin denizde Yunanlı tüccara devri de yapılabilir. Maksimum gelir elde etmek için hangi yol, daha iyi olanak sağlıyorsa o kullanılır. Sünger avcılığı sırasında, parasal değeri olan tarihî malzeme veya değerli metal parçaları da su yüzüne çıkarılır ve onlardan da yararlanır.

Sünger Av Sezonu Sonu Yapılanlar

Tekneler sünger avından döndükleri zaman da bir tören yapılmaz. Sahilde hemen bir hareketlilik olur. Çocuklar köye ve özellikle gelenlerin yakınlarına haberi iletirler. Gelenlerin evlerinde, kahvede olan erkekler arasında, bir hareketlilik hissedilir. Sağ salim dönüldüğü için şükredilir. Dua edenler olur.

Tekne(ler)deki herkes evine koşar, yıkanır, paklanır, tıraş olur, adeta 4-5 aydır çektiği sıkıntılardan arınmaya uğraşır. Yakınlarıyla hasret giderir. Anne, baba ve büyükler ziyaret edilir. Yeni haber ve sürprizlerle karşılaşılır. Bunlar bazen can sıkır. Bir yakın kaybedilmiştir. Bazen sevinç getirir. Kendinin veya bir yakının çocuğu doğmuştur. Kısaca, karada geçecek 7-8 aylık dönemin küçük bir provası yapılır. Karadaki yaşamın temposuna uyulmaya çalışılır. Kışın gelmesiyle kahveler en çok uğranan mekân olur. Kahvede, yazın yaşanan anılar anlatılır. Efsaneleşmiş öyküler bunlara eşlik eder. Burada yaşananlar dış görünüş olarak vakit öldürmek diye nitelense bile, esasen çoklu fonksiyona sahiptir. Kahvede sigara dumanı içinde, sıcak çay yudumlanırken; dalgıçlığı denemek için yeni yeni yüreklerin çarpması; süngerin inanılmaz verimli olduğu yeni alanların öğrenilmesi; falanca kaptanın yüceliği veya filanca dalgıcın insanı nasıl zor durumda bıraktığı vb. son nokta koyan kararlar da ince bir üslupla, bu ortamda alınır. Kaptan da, dalgıç da, işçi de bu genel özeti, benzer olarak yaşar.

Ancak, kaptanın ve dalgıcın bu dönemde yapacağı çok önemli bir iş daha vardır: Hesap kapatmak. Av sezonunun parasal sonucunu netleştirmek ve paylaşmak. Burada, teknede işçi olarak çalışanın özel beklentisi olmaz. Bu kişi belli bir ücret karşılığı teknede görev almıştır. Belki verilecek küçük bir bahşış bu kişinin hoşuna gidebilir.

Kaptan, tüccarın teknesini yönetmiş ise zaten bütün ilişkileri yürüteceği kanal bellidir. Kaptan, tekne sahibi ise ön hazırlıklar sırasında, nakit para ihtiyacı nedeniyle bir tüccarla bağlantı kurmuşsa, bundan sonraki adımların nasıl olacağı da büyük oranda belirlenmiştir. Yörede, bu kalıp neredeyse yerleşmiş, kültür kuralı olmuştur. Tüccarla bağlantısız av mevsimine başlayan yok gibidir. Olanlar da, denizde avcılık sürerken daha önce haberleştikleri yerli veya yabancı tüccara süngeri devredebilirler. Böylece, daha kârlı iş yapmaya çalışırlar. Bu da çok yaygın bir yol değildir. Arzu edilen, sünger mevsiminin sonuna kadar bütün işleri kendi hesabına yapmak, sonrada yurt dışından gelecek talepleri karşılayıp, tüccarın kârını da kendine kanalize etmektir. Ancak, bu düşünce arzudan öteye geçememektedir. Süngerciliğin ilk yıllarında bir tüccarın teknesinde işe başlamak, daha sonra bunu bir gönül borcu olarak kabul edip, hep hatırlamak; dalgıçken tekne alarak kaptanlığa geçme aşamasında tüccardan yardım almak ve bunu ileride unutmamak; özel hayatın

ihtiyaçları veya ön hazırlıklar sırasında tekne ve donanım için, eldeki parasal olanakların yetmemesi ve tüccardan yardım alınması; vb. nedenler, bu konuda kaptan tüccar bağının önceden oluşmasını sağlamakta ve işletmektedir. Bu sistemin değişmesi, sıkıntıların aşılması kolay değildir. Bu tablo aşılması zor bir eşik görünümündedir. Dalgıçlığı bilmek, kaptan olmak, denizi ve süngeri elinde tutmak; yeterli ticari bakışı geliştirmeye yetmemektedir. Bu da söz edilen çevrimi işletmektedir. Bu sorunu aşmak için, kooperatifleşme gibi girişimler olmuştur. Ancak sezon sonu bir gece yaşanan hırsızlık, çok kişiyi geleneksel yaşamın güvenine dönmek için kolay bir ikna yolu olmuştur. Nakit para (sermeye) büyüdükçe yönetimi için farklı birikimler gerekmektedir. Bu konuda yeterli deneyim oluşmamıştır. Yalnız süngercilik alanında değil, turizmle gelen büyük sıcak paradan pay alma konusunda da birçok örnek hala yaşanmaktadır.

Dalgıçlar, av sezonu boyunca çıkardıkları toplam süngerin kilosu üzerinden para alırlar. Alacakları para, kaptan tarafından önceden verilen avans ve alınan harçlık düşüldükten sonra kalan miktardır. Dalgıç, tüccarla olan işlere karışmaz. Parasını kaptandan alır. O yıl süngerin ortalama piyasa fiyatı söylenti düzeyinde bilinir. Ancak, kaptanın süngeri tüccara kaç liraya verdiği bilinmez. Bu işleyişten kendi kaybı olduğunu dile getirirse de, sistem bunu dayatmaktadır. Kabulden öte yapılacak bir şey yoktur. Üstelik hakkı daha fazla olsa da, önerip işleteceği yeni bir fikri de yoktur. Yapılan ve işlerlik kazanan tek öneri örneği olarak, dalgıca ödenen yüzde oranı olduğunu söyleyebiliriz. Bu oran daha düşük değerlerden maksimum % 50'ye kadar yükselmiştir. İlk defa dalgıçlık yapacaklar ve yeterince deneyimli olmayanlar için bu yüzdelik oran aşağıya çekilir. Başka bir deyişle, aynı teknede deneyim farkı, farklı ücretlendirme yaratabilir.

Kaptan, dalgıçlardan daha çok kazanır. Her dalgıçın kazandığının % 50'si ona kalmaktadır. Ayrıca, birçok kaptan da bir dalgıç gibi çalışmakta ve çıkardığı süngerin tamamı kendi hesabına yazılmaktadır. Tüccarla yaptığı hesaplaşmada ne denli başarılı olursa, elde ettikleri kendi hanesine artı olarak yansımaktadır. Gerçekten kaptan fazla kazanmaktadır. Ancak, bu işe hem canını, hem malını sermaye olarak koymuş, hem de yönetmiştir. Bunun ederi de budur. Bu arada, av sezonu boyunca teknedeki herkese üç öğün yemek vermek, motor için yakıt sağlamak, oluşan her türlü aksaklığı gidermek (motorun zorunlu tamiri, dalış takımlarının kazaya uğraması, dalgıçların vurgun vb. sağlık sorunları yaşaması, işi bırakan bir eleman yerine yenisini bulmak vb.) sırasında harcananlar kaptanın, daha doğrusu tekne sahibin karşıladığı giderlerdir. Eğer kaptan aynı zamanda tekne sahibi ise, bunlar onun gider

hanesinin kalemleridir. Kaptanların tamamı yakınının kendi teknesini yönettiğini de burada hatırlatabiliriz.

Ekim kasım ayında kaptan ve dalgıçların eline geçen nakit para kısa süreli de olsa tekrar bir bolluğun yaşanmasına neden olur. Bu dönemde borçlar kapatılır. Yatırım yapmak üzere planlara işlerlik kazandırılır. Toprak veya yeni tekne almak isteniyorsa bunlar gerçekleştirilir. Kendi işletmesini kurmak, kaptan olarak yeni av mevsimine hazırlanmak isteniyorsa, bu konuda gerekenler yapılır. Özel hayata ait, düğün dernek giderleri hep bu kazançtan karşılanır. Bu dönemde cevaplanamayan veya daha sonra ortaya çıkan gereksinimler için ise, bekleyiş ocak-şubat ayına kadar sürer. Bu dönemde alınacak avanslar diğer bir bolluk, nefes almak anlamına gelmektedir.

Buraya kadar sünger, sünger avcısı ve avcılığıyla ilgili yeterince bilgi verildi gibi gözüke de, henüz kapsanmayan bir çok konu başlığı bulunmaktadır. Bunlara maddeler halinde değinerek, ilgilenenlere biraz daha ayrıntı sunabiliriz. Bu yaklaşım, süngercilerin yalnız mesleki konumları üzerinde durulduğu zaman bile, ne derece kapsamlı bir birikimden söz edildiğini ortaya koyacaktır. Ayrıca, konuyu daha kolay anlaşılır kılacaktır.

Süngerci Teknesi (Motor)

Süngerci teknesinin özellikleri olarak daha önce söylenenleri tekrarlamadan maddelersek, şunları söyleyebiliriz.

- Sünger avına çıkılan teknenin boyu: ort: 8.7 mean/metredir.
- Sünger avına çıkılan teknenin tonajı: ort: 5.2 mean/tondur.
- Sünger avına çıkılan teknenin motor gücü:ort:27.5mean/ beygirdir.
- Sünger avına çıkılan teknenin azami hızı: ort: 6.2 mean/mildir.
- Sünger avına çıkılan teknenin yaşı: ort: 9.3 mean/yıldır.
- Sünger avına çıkılan teknenin yapıldığı yer:% 76.9 Bodrum'dur.
- Sünger avına çıkılan teknelerin % 26.7 sinin radarı vardır.⁹

Süngerci Teknesinde Çalışanlar ve Süngercilikle Bağlantılı Diğer Meslekler

Kaptan bir kişidir. Genellikle teknenin de sahibidir. Deneyimli ve kıdemli bir süngercidir.

⁹ Özserezli, *age.*, s. 102.

Sünger dalgıçları ortalama üç dört kişidir. Çok genç ve sınırlı deneyimi olandan, çok deneyimli olana kadar farklı diziliş ve kombinasyon içinde olabilirler. Gençlerin bir kısmı aday dalgıç statüsünde olabilir. İşi yürüten ve gençleri usta kalfa çırak zinciri içinde eğiten usta dalgıçlardır.

Gemici, gemi adamı, işçi veya yardımcı adıyla teknede bir kişi bulunabilir, bulunma zorunluluğu yoktur.

Konuyla ilgili diğer insanlar:

Sünger alıcısı tüccar. Motor ve yedek parça satış acentaları, bakım ve tamir ustaları. Tekne yapımcıları, bakım ve tamiriyle ilgilenenler. İp, halat, zincir, çıpa (demir) ticareti yapanlar. Yelken bezi satan ve dikenler. Akaryakıt satıcıları. Kumanya, erzak ve su satan veya bunların temininde yararlananlar ile bunların muhafaza, saklanma ve kullanımında gerekli araç gereci (bidon, çuval, çatal-bıçak vb.) sağlayanlar. İlaç ve sağlık desteği verenler. Gerekli denetimleri yapan ve çalışma izni veren devlet görevlileri. Dalgıç ve dalışla ilgili araç-gereç (dalgıç elbisesi, maske, palet, regülatör, hortum vb.) satanlar. Teknedeki tüm personelin şahsi ihtiyaçlarını (iç çamaşırı, elbise, yatak vb.) gidermeye yardımcı olanlar. Şeklinde öncelikle akla gelenleri sıralayabiliriz.

Kuşkusuz burada sözü edilenlerin pek çok özelliği, kendine özgü ve ilgi çekicidir. Ancak bunlar içinden kaptan ve dalgıcın özelliklerine biraz daha yer vermek istiyoruz.

Kaptanın Özellikleri

- Kaptan genelde motor sahibidir.
- Denizi ve deniz altını, sünger yataklarını bilir. Baştan başa Akdeniz ve Ege kıyıları boyunca bu bilgileri tamdır.
- İşverendir.
- Sermaye sahibidir, parayı yönetmeyi bilir.
- İşletmecidir.
- Yöneticidir.
- Organizatördür.
- Az çok ticareti bilir. Dalgıçla tüccar arasında köprüdür.
- Eksperdir. Sünger kalitesinden anlar, süngeri sınıflandırır.
- Teknisyendir.
- Motorun aksamadan çalışmasını sağlar.
- Dalış malzemelerini işler tutar.

- Çıkan süngeri işler, hazırlatır, depolar, tüccara verinceye kadar güvenli bir şekilde saklar.

- Sözüne güvenilir, sözü dinlenir. Dalgıç, gemici, motor-tekne tamircisi, esnaf-tüccar vb. herkes kaptanı muhatap alır.

Kaptan tekne sahibi olarak veya tekne sahibi adına teknedekilerin genel ihtiyaçlarını geri dönüşümsüz karşılar.

- Üç öğün yiyecek yemek ve su ihtiyacını karşılar.

- Teknede yatacak yer (yatağı kullanan getirir) gösterir.

- Dalma araç gereçlerini (en az iki takım) sağlar. Bunları işler tutar.

- İşe başlamadan avans verir. Sözlü sözleşme yapar.

- Her dalgıca ayrı bir aboş, uskurlu aboş ve çuval verir.

- Her dalgıca % 50 (farklı anlaşma yapıldıysa sözleşmedeki kadar) sünger payı olarak, satıştan sonra ödeme yapar.

- Zaman zaman günlük ihtiyaç için harçlık isteyene bunu verir.

Dalgıçlarda Aranılan Özellikler

Yüzme bilmelidir. Ancak, dalgıçlığa başladığı zaman yüzme bilmeyen, daha sonra öğrendiği söyleneler, sayıları çok az da olsa vardır. Görüşme yapılanlar dalmak için yüzmenin şart olmadığını söylemektedir.

- Deneyimli, dalma ustası olmalıdır. Bunun en açık göstergesi olarak, su altında maskenin suyunu boşaltabilmeli veya maskeyi su altında takarak çalışabilmelidir.

- Tanınan, bilinen, teknik ve sosyal yönden iyi şöhreti olmalıdır.

- Genç, güçlü, basınca dayanıklı (70-80 metreye kadar dalabilen ve bu basınca dayanabilenler) olmalıdır.

- Sağlığı yerinde (sinüsleri temiz, kulak-burun-boğaz problemi olmayan) olmalı, sağlık problemi bulunmamalıdır.

- Geçimli, uyumlu; çalışkan; verimli olmalıdır.

- Süngerden anlamalı, sünger yatağını bilmeli, erişte diye bilinen yosun içindeki süngeri bulabilmelidir.

- Sünger keserken (toplarken) kalitesini bozmamalı (yırmamalı, parçalamamalı), pazarlama problemi yaratmamalıdır.

Bodrum Süngercilerinin Demografik, Sosyal ve Kültürel Bazı Özellikleri

Bodrum süngercilerinin 1980 yılına ait, demografik, sosyal ve kültürel seçilmiş bazı özellikleri içinde küçük bir gezinti yaparsak şunları söyleyebiliriz.

		Toplam	Dalgıç	Kaptan
Cinsiyet	Erkek (%)	100.0	100.0	100.0
Yaş	(mdn)	27.7	27.1	30.3
Eğitim	En az ilkokul mezun(%)	98.4	97.9	100.0
Doğum yeri	Bodrum köy (%)	98.4	100.0	93.3
Babasının doğum yeri	Bodrum köy (%)	98.2	100.0	92.3
Medeni hal	Evli (%)	54.0	43.8	86.7
Ortalama Hane Büyüklüğü	(mean)	4.3	4.2	4.5
Hanedeki statüsü	Hane Başkanı Baba(%)	50.8	41.7	80.0
Çalışma hayatına başlama yaşı	(mdn)	13.2	13.0	14.1
Dalmayı öğrendiği yaş	(mdn)	17.5	17.3	18.6
Süngercilik. para kazanma.baş.yaşı	(mdn)	18.2	17.9	19.2
Ortalama dalınan derinlik	(metre/mdn)	43.2	43.7	41.4
Maksimum dalınan derinlik	(metre/mdn)	69.7	70.5	58.3
Ortalama çıkarılan toplam sünger	(sezon/kg./mdn)	89.3	87.6	95.3
Ortalama satış fiyatı (TL)	(sezon/kg./mdn)	1735.9	1749.5	1687.0
Babasının mesleği de dalgıç olanlar	(%)	14.8	12.2	23.1
Kahveye gider mi	Evet (%)	100.0	100.0	100.0
Sigara içer mi	Evet (%)	90.5	91.7	86.7
İçki içer mi	Evet (%)	98.4	97.9	100.0
Oğlunun süngerci olmasını ister mi	Evet (%)	12.7	10.4	20.0
Kızını Süngerciyile evlendirir mi	Evet (%)	15.9	10.4	33.3
Oğlunun okumasını ister mi	Evet (%)	88.9	89.6	86.7
Kızının okumasını ister mi	Evet (%)	79.4	75.0	93.3
Büyük şehirde yaşamak ister mi	Evet (%)	12.7	16.7	0.0
Mesleğinden memnun mu	Evet (%)	49.2	45.8	60.0

Not: Orijinal veri kullanılarak işlemler tarafımızdan yapılmıştır.¹⁰

Burada işaret edilen sayısal veri, sosyo-ekonomik- kültürel özelliklerin çok kısa bir özetidir. Bunlar dışında, hane nüfusu, hane nüfusunu oluşturan farklı statülerde bulunanları özellikleri, aile yapısı, mesken, evlerde bulunan kolaylıklar ve teknolojik imkanlar, evlilik, göç, çalışma hayatı, hanenin ekonomik durumu, taşınır taşınmaz mal birikimi vb. genel yaşamla ilgili elde pek çok ayrıntılı sayısal gerçek bulunmaktadır. Tekne sahibinin tekneye nasıl sahip olduğu, teknenin ayrıntılı donanımı, ortaklık durumu vb. ve dalgıçların mesleği kimden öğrendiği, yaşadığı tehlikeler, vurgun, nasıl tedavi olduğu vb. süngercilikle ilgili

¹⁰ Özserzli, *age.*, s. 77-81.

sayısal ayrıntıdan da burada daha uzun söz edilememiştir. Ayrıca, gelecek hakkındaki düşünceleri, yaşananları ve dış dünyayı değerlendirileri, kanaat, tutum vb. başlıklara da çok sınırlı gönderme yapılabilmektedir. Aktarılan seçilmiş sayısal verinin, sözel yorumu da yapılmayıp, sunulunun net mesaj vermesine dikkat edilmiş, işaret edilen noktalardan yapılacak çıkarımlar okuyucunun dikkatine bırakılmış, çalışmanın sayfa sayısının daha da artmamasına çalışılmıştır.

Dalgıç Hastalıkları

Burada söz edilen hastalıklar, dalgıçlık yaptığı için bir kişide oluşan meslek hastalığı niteliğinde ortaya çıkan hastalık veya sakatlıklardır.

Vurgun=Dekompresyon Hastalığı: Kanda basınç altında sıvı hâlde bulunan azotun, basıncın hızla değişmesi ile gaz hâline geçip organlarda kanın dolaşımını engellemesi ve sinir sistemini felç etmesidir.

Hava Embolizmi: Basıncın hızla değişmesiyle basınç altındaki havanın (gazın) genişlemesiyle oluşan akciğer genişlemesi sorunudur.

Nitrojen Narkozu: Dip Sarhoşluğu, derin suda uzun süre tabii hava soluyanlarda oluşan ve basınç altında nitrojenin yaptığı şuur kaybıdır.

Karbondioksit Zehirlenmesi: Fazla karbondioksit soluyarak zehirlenme. Motorun ekzosundan çıkan gazların, rüzgarın etkisiyle veya ekzos ile kompresör arasındaki yeterli emniyet uzaklığı olmaması nedeniyle, hava tankına temiz hava yerine ekzos gazıyla karışmış hava depolanması ve bu havayı soluyan dalgıcın zehirlenmesidir.

Genel Olarak Bitkinlik: Yeterince beslenmeyen, dinlenmeyen, hijyenik şartlara dayalı yaşamayan dalgıcın, genel olarak sağlığının kötüleşmesidir.

Kulak Zarı Yırılması: Ani basınç değişmesiyle kulak zarının zarar görmesidir.

Şiddetli Baş, Diş vb. Ağrılar: Kulak–burun–boğaz yönünden sağlıklı olmayan, özellikle sinüsleri sağlıklı olmayanların, basıncın katkısıyla ağrı ve sancılı sorunlar yaşamasıdır.¹¹

¹¹ Özserzeli, *age.*, s. 41-44; <http://www.scubaturk.8m.com/services.htm> (11.01.2007); <http://www.poseidonsm.com/default.aspx?pid=13278> (11.01.2007)

İletişim ve Güvenlikle İlgili Dalgıç İşaretleri

Burada sunulan işaretler yöresel olarak bilinen, en yaygın kabul gören ve uygulananlardır. Standartlaşmıştır. Kolay öğrenilen, kısa, hızlı iletişim ve güvenliği sağlayan özelliktedir. Yöresel ağızla işaret göndermeye 'vurma' denmektedir.

A- Tekneden dalgıca gönderilen işaretler:

- 1 ÇEKİŞ: Nasılsın./ Dalgıç inerken 'dur' anlamına gelir.
- 2 ÇEKİŞ: Aşağı iniyorsun. / Yukarı çıkarken 'fazla çıktın'.
- 3 ÇEKİŞ: Gelmeye hazır ol.
- 4 ÇEKİŞ: Yukarı gel.
- 2-1 ÇEKİŞ: Anladım veya 'telefona' cevap ver.

B- Dalgıçtan tekneye gönderilen işaretler:

- 1 ÇEKİŞ: İyiyim. / Dipteyim.
- 2 ÇEKİŞ: 'Boş ver.' Daha fazla hortum ver, hortumu serbest bırak.
- 3 ÇEKİŞ: 'Boş al.' Hortumu kısalt.
- 4 ÇEKİŞ: Yukarı al. Yukarı çıkıyorum.
- 2-1 ÇEKİŞ: Anladım veya 'telefona' cevap ver.
- 3-2 ÇEKİŞ: Fazla hava ver.
- 4-3 ÇEKİŞ: Daha az hava ver.¹²

Sünger Avcılığı ve Dalgıçla İlgili Kavram ve Sözcükler

Burada verilecek olan kavram ve sözcükler, özellikle süngerciliği ilgilendirenlerdir. Denizcilikle ilgili, örneğin balıkçıların da kullandığı ortak kavram ve sözcükler buraya alınmamıştır.

A- Tekneyi anlatanlar:

Süngerçi Teknesi = Süngerçi Motoru: Yöresel olarak dalgıç makinesi, sıç su makinesi, mancorna makinesi diye isimler alır. Sünger çıkarmak üzere donatılmış yaklaşık 10 metre boyunda, 5-6 tonluk, motor ve yelkenle hareket edebilen, kamarası bulunan deniz aracıdır. Dalış takımları olan bu teknelere 'aktarma teknesi' de denebilir.

Mancorna: Derin su dalgıçlarının çalıştığı teknedir. Nargile dalışında, 45 metre ve daha fazla derinliğe inmiş olan dalgıçlara da bu isim veya unvan verilmektedir.

¹² Özserzli, *age.*, s. 40.

Sığ Su Makinesi: Sığ su dalgıçlarının çalıştığı teknedir. Nargile dalışında, 45 metre ve daha az derinliğe inerek çalışan dalgıçlara da sığ su dalgıç denilmektedir.

Korsova: Süngerci tekneleri ile birlikte çalışan, erzak, sünger depolama amacıyla kullanılan yardımcı teknedir. Yöresel olarak 'Depozito kayığı' veya 'korsova' adı verilmektedir.

Kangava: Tirol türü dip tarayarak sünger çıkarmak. Bu usulle süngercilik yapana kangavacı, bu işte kullanılan araç gereçle donatılmış tekneye de kangavacı teknesi (motoru) veya taşarı kayığı da denmektedir. Denize dalmadan, dalgıç kullanmadan; tekneden, bilinen sünger yataklarına dip tarayan tekerlekli demir çerçeve ve ağdan oluşan tarayıcı göndererek yapılan sünger çıkarma işlemidir. Dip taranırken sünger ve diğer bir çok unsur birlikte ağ düzeneği içinde toplanmaktadır. Deniz tabanındaki birçok yaşamı olumsuz etkileyerek yapılan sünger çıkarma tekniği veya üretimdir.

B- Tekneye bağlı su altına hava temin eden sistemi anlatanlar:

Pompa: Hortum yoluyla su altındaki dalgıca hava yollayan, elle basılan ilk pompa sistemidir.

Roda: Hortum yoluyla su altındaki dalgıca hava yollayan, elle çevrilen döküm çember şeklindeki mekanizma yoluyla havanın yollandığı pompalama sistemidir.

Kompresör: Hortum yoluyla sualtındaki dalgıca hava yollayan, teknenin motoru yardımıyla, bir tanka hava sıkıştıran ve regülatör aracılığı ile basıncı düzenleyen hava sistemidir.

Regülatör: Hava tankından hortum yoluyla su altındaki dalgıca ulaşan basınçlı havayı, kolay solunur halde tutmayı sağlayan ve sünger dalgıcının sırtına sabitlenen düzenleyicidir.

C- Süngerci dalgıç giysisini anlatanlar:

Formal Dalgıç: Metal başlık, vücudu tamamen saran, su geçirmez, bol, vücut ile elbisenin iç çeperi arasında hava olan giysi ve ağırlık, kılavuz ipi, hava hortumu ile donatılmış olarak dalan süngercilere giysilerine bağlı verilen isimdir.

Nargile Usulü ile Dalan Dalgıç = Balık Adam Giysili Dalgıç = Maskeli Dalgıç: Balık adam giysileriyle, tüpsüz, hava hortumu ve regülatörle tekneden hava alan, kurşun ağırlıkla dibe inen dalgıçlara verilen isimdir. Formal dalgıçtan daha çok hareket kabiliyeti olan, hava hortumuyla da tekneye bağlantısı bulunan süngerci dalgıçlarıdır.

Balık Adam Elbisesi = Balık Adam Süngerci Dalgıç Giysisi: Vücudu sıkı sıkıya saran kısa veya uzun kollu veya bacaklı elbise; maske (gözlük); hava hortumu (şnorkel); palet; regülatör; derinlik geyci; kurşun ağırlıktan oluşan düzenek.

Derinlik Geyci: Su altında bulunulan derinliği gösteren saate verilen isimdir.

D- Sünger toplayıp, taşımaya yardımcı malzemeyi anlatanlar:

Fimig: Aboş kullanılmaya başlamadan önce, koparılan süngerin su altında ucunda şiş olan ipe dizilmesi ve bu yolla süngerin su yüzüne taşınmasını sağlayan düzeneğe verilen isimdir.

Aboş: Elle sualtında koparılarak toplanan süngerin biriktirildiği ve taşındığı fileye verilen isimdir.

Uskurlu Apoş: Yaklaşık bir gün güneş altında bekleyip ölen ve ayakla ezilerek sütü çıkarılan süngerin, daha fazla temizlenmek üzere tekrar denize atılıp bir gece boyunca denizde tutulmasını sağlayan, ağız sıkıca kapanan fileye verilen isimdir.

E- Süngerci dalışı ile ilgili teknik terimleri anlatanlar:

Vurgun: Derinden su yüzüne yeterli aksona yapmadan çıkan sünger dalgıçlarının en hafif hâliyle çektikleri şiddetli ağrı sancı, felç veya ölümlü sonuçlanan sağlık sorununa verilen isimdir.

Aksona = Dekomprasyon: Derinden su yüzüne çıkarken vurgun yememek (hastalanmamak, felç olmamak) için yapılan bekleme süresine verilen isimdir.

Dalış Sayısı: Bir gün içinde yapılan minimum 1, maksimum 3 dalışı gösteren sayısal değerdir.

Dalış Süresi (Zamanı): Bir sualtı dalışında, dibe dalış süresi dahil, dipte geçen toplam dakika cinsinden zamandır.

Çıkış Süresi (Zamanı): Bir sualtı dalışında, dipte kalış süresine bağlı olarak bekleme kademelerinde geçirilen süre (aksona süresi), sualtından su üstüne çıkış hızı dahil, geçen toplam dakika cinsinden zamandır.

F- Ekonomik ve diğer özellikleri anlatanlar:

Avans: Motor sahibi veya kaptanın, süngerci dalgıçla anlaştıktan sonra genellikle ocak-şubat aylarında sünger av sezonu sonunda toplam alacağından kesilmek üzere verilen parayı anlatmaktadır.

Harçlık: Süngerci dalgıcın günlük ihtiyaçlar için kaptandan istediği ve sezon sonu kazançtan düşülecek olan paradır.

Kılavuz İpi: Süngerci dalgıç ile tekne arasındaki bağlantı ipidir. Nargileli dalaşla birlikte kullanılmamaya başlanan bir düzenektir.

İskandil İpi: Dip derinliğini ölçmek ve sualtı yüzeyinin kayalık, kumluk, yosunlu vb. özelliklerini anlamak için kullanılan ve ucunda ağırlık olan ipe verilen isimdir.

G- Süngercilerle ilgili bir kaç özdeyiş:

‘Süngercinin parası bol, karısı duldur.’

‘Süngerci, terlemeden para kazanır, solumadan ölür.’

‘Denizin tutunacak dalı yoktur.’

‘Deniz yalan kaldırmaz.’

‘Deniz dayanışma işidir, her şartta ihtiyacı olana el uzatılır.’

Sünger Çeşitleri

Süngerleri çeşitli özelliklerine göre sınıflandırmak olanaklıdır. Görüşme yapılan süngercilerin yaptığı gruplama ve sınıflandırmaya bağlı kalarak, fizik özellikleri, ticari yönden istenilmeyen özellikleri ve Türkiye kara sularında olan süngerlere verilen isimler yönünden ortaya çıkan görünümü şöyle özetleyebiliriz.

Boy ve büyüklüğüne göre,

Şekillerine göre,

Su emme özelliğine göre,

Renk ve üzerindeki demir oksit vb. kaliteyi olumsuz etkileyen özelliğine göre,

Sünger içinde kalan organik ve inorganik maddelere göre, sınıflandırma yapılmaktadır.

Kaliteyi etkileyen özellikler olarak:

Yırtık,

Delik,

Avuç içinden küçük olanlar makbul kabul edilmemektedir.

Türkiye’de çıkarılan süngerlere:

İpsator (en iyi sünger);

Melat (ikinci sıradaki sünger);

Kuli;

Kaba sünger;

Marmara süngeri;

Mandaba;

Cumba (en kötü sünger) olarak isimlendirilmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Bütün süngercileri saygı ve sevgi ile anıyorum ve sessiz sedasız geride bıraktıkları yaşam ve anılarını daha kalıcı kılmak için benden önce ve bana anlattıklarını burada aktardığım için mutluyum. Gelecek nesillerin bunlardan yararlanmasını istiyor ve sualtı dünyasını kendi çaplarında keşfetmeye çalışan bu kahramanların tüm birikimlerinin belgelenmesini diliyorum.

Sünger avcılığı profesyonel bir meslektir.

İlkeleri, kavramları, kuralları oluşmuş ve netleşmiştir.

Hayatın her kesitiyle ilintili, yaşayan, işleyen sosyo-ekonomik-kültürel bir organizasyondur.

Sünger avcılığı ile ilgili birikim, deneyim, çeşitlilik çok zengin bir mirastır.

Sünger avcılığının Osmanlı döneminde izleri varsa da, atılım Türkiye Cumhuriyeti dönemine aittir. Ciddi değişim ve atılımlar, 1930 (kürekli sandal, formalı dalgıçla tanışma) ve 1960 (nargile usulüyle dalış teknolojisiyle gelişme), 2000'ler (bir tür mantar hastalığının oluşturduğu ekolojik çöküş yılları olarak) önemli dönemeçlerdir.

Sabırla, süngerin daha coşkulu yeniden yaşama dönmesini beklemeliyiz. Kültür süngerciliği için üretim alanları oluşturmalıyız. Bilinçli avlanıp, yeterli destek ve denetimle, optimum üretim ve arzulanın ticari karı yakalamalıyız.

Dünyada, Türkiye denince İstanbul'dan sonra hatırlanan yer Bodrum'dur. Bu özellik, Bodrum'a, Bodrum'luya, Bodrum'da veya Bodrum'la iş yapanlara büyük bir ekonomik güç sağlamaktadır. Bunun gelişmesi ve sürdürülebilir olması, günlük çıkar endişesinin küçük bir kısmından kurtularak, orta ve uzun vadeli akıllı yatırım ve planlar yapmakla olanaklıdır. Kültürel birikim; güncelliğini kaybetmeyen örneklerden başlayarak, gerçekçi, sanatsal sunumlu, herkesin kolay erişeceği, çağdaş görünümle geleceğe taşınmalıdır. Sünger avcılığı ve avcıları bu konuda aranıp, bulunamayacak bir örnektir. Süngercilik, su altı, su üstü ve karada birçok akıllı sunum ve yaşam projesine hayat verecek boyuttadır. Bu birikimi sessiz sedasız sünger avcıları hazırladı; yöneticilerimiz, yatırımcılarımız, aydınlarımız ve herkes,

olaya kendi çapında sahip çıkmalıdır. Sünger avcılarının hiç olmazsa bir kısmı, hayatta iken ölümsüzleştiklerini görmelidir.

Kaynaklar

Adahl, Karin, *Edirne'ye sefer: Ralamb'ın yirmi alay-ı hümayun resmi, 17. yüzyılda İsveç Büyükelçisi Claes Ralamb'ın yaptırdığı tablolarla Avcı Mehmed'in Alayı-ı Hümayunu*, Pera Müzesi yayını 12, İstanbul 2006.

Atasoy, Nurhan, *Osmanlı İstanbulu'nda alay ve teşrifat, 17. yüzyılda İsveç Büyükelçisi Claes Ralamb'ın yaptırdığı tablolarla Avcı Mehmed'in Alayı-ı Hümayunu*, Pera Müzesi yayını 12, İstanbul 2006.

Braidwood, Robert J., *Tarih Öncesi İnsan*, Arkeoloji ve Sanat yayımları, İstanbul 1990.

Diamond, Jared, *Tüfek, Mikrop ve Çelik*, Tübitak Popüler Bilim Kitapları, Ankara 2001.

Haviland, William A., *Kültürel Antropoloji*, Kaknüs Yayınları, İstanbul 2002.

Hofstede, Geert, *Cultures and Organization, Software of the Mind*, McGraw-Hill, New York 1997.

Katağan, Tuncer, Nezhil Bilecik, Ahmet Kocataş, Harun Yılmaz, *Süngerler ve Süngercilik*, Tarım Orman ve Köyişleri Bakanlığı Su Ürünleri Araştırma Enstitüsü Yayın No:5, Bodrum 1991.

Kottak, Conrad Phillip, *Antropoloji*, İtopya Yayınevi, Ankara 2001.

Özserezli, Leyla, *Bodrum Süngercilerinin Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Araştırması*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Antropoloji Bölümü Yayınlanmamış Lisans Tezi, İstanbul 1981.

Saran, Nephane, *Antropoloji*, İnkılap Kitapevi, İstanbul 1993.

<http://sci.ege.edu.tr/-sukuter/sungerler.htm> (10.01.2007)

<http://aksona.com/birani.asp> (11.01.2007)

<http://animalsdiversity.ummz.umich.edu/site/accounts/information/Porifera.html> (10.11.2006)

<http://cas.bellarmine.edu/tietjen/images/sponges.htm> (10.11.2006)

<http://library.tinnkquest.org/03oct/00647/id17.htm> (29.09.2006)

<http://tr.wikipedia.org/wiki/S%C3%BCngerler> (07.01.2007)

<http://www.aksona.com/sbt.asp> (11.01.2007)

<http://www.aksona.com/turkce.asp> (07.01.2007)

<http://www.belgenet.com/arsiv/Sozlesme/ihem.html> (04.01.2007)

<http://www.cevreorman.gov.tr/yasa/index.htm> (16.01.2007)

<http://www.diveturkey.com/2000journal/15sunger.html> (11.01.2007)

http://www.diveturkey.com/journal/15_sunger.html (11.01.2007)

<http://www.occeanos-datca.org/oceanos.asp> (27.09.2006)

<http://www.occeanos-datca.org/ozet.asp> (27.09.2006)

<http://www.poseidonsm.com/default.aspx?pid=13278> (11.01.2007)

<http://www.scubaturk.8m.com/services.htm> (11.01.2007)

<http://www.ucmp.berkeley.edu/porifera/poriferahtml> (10.11.2006)

<http://www.wikipedi.org/wiki/K%C3%B6lelik> (04.01.2007)

<http://www.yasemindalkiliç.com/tr/projeler/indedex.asp?id=6> (10.01.2007)

<http://www.zitak.hr/sponge.htm> (29.09.2006)